

СУТНІСТЬ ПОТОЧНИХ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ружицький А.В.,
Томчишен О.О.

В статті проведено аналіз сутності поточних фінансових зобов'язань підприємства та запропоновано систему класифікації поточних фінансових зобов'язань підприємства.

The article analyzes the essence of current financial obligations of enterprise and proposes classification system of current financial obligations of enterprise.

Постановка проблеми. До поточних фінансових зобов'язань підприємства традиційно відносяться ті види кредиторської заборгованості, які мають відносно короткий термін погашення. Дебіторська та кредиторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати підприємства та на господарську діяльність загалом. Значні обсяги дебіторської заборгованості призводять до зменшення оборотних коштів підприємства і це, своєю чергою, зумовлює збільшення кредиторської заборгованості перед постачальниками, заборгованості за податками та іншими платежами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В економічній літературі поняття «дебіторська заборгованість» трактується досить неоднозначно. Проведений аналіз визначень сутності поняття «дебіторська заборгованість» у спеціальній економічній літературі свідчить про відсутність єдиного його розуміння авторами. Різні підходи науковців до визначення сутності дебіторської заборгованості дають змогу виділити кілька груп. Перша група авторів – А.Ф. Вешунова та автори-розробники Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» – до останньої відносить тільки грошові кошти до оплати. Але таке визначення неповне, оскільки дебітори можуть заборгувати підприємству не лише кошти, а й інші активи [1]. Друга група авторів – І.О. Бланк, М.Д. Білик, та інші визначає дебіторську заборгованість як борги. Такий підхід бачиться виправданим, бо слово «дебітор» походить від слова «дебет» (борг) [2]. Третя група авторів – Канцедал Н.А., Бурова Т. А. – розуміє дебіторську заборгованість як вимоги щодо оплати, тобто боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку. Як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їхнього виконання [3]. Боргова вимога право кредитора вимагати виконання зобов'язань у натуральному або грошовому виразі. Найбільш слушною є думка професора Я.В. Соколова, котрий стверджує, що для суб'єктів вимоги і зобов'язання розподіляються так: «якщо ми розглядаємо факт із точки зору кредитора, він інтерпретується як вимога, якщо з точки зору дебітора – як зобов'язання. Вимоги лежать в основі процесу управління підприємством [4, с.10]. Оцінка визначень різними авторами дебіторської заборгованості, на нашу думку, свідчить про найбільш обґрунтовану точку зору другої групи авторів, котрі характеризують дебіторську заборгованість як борги. Борги – це зобов'язання особи перед іншою щодо передачі майна чи сплати певної суми коштів. Таким чином, дебіторська заборгованість – сума боргів юридичних і фізичних осіб перед підприємством. Так, на нашу думку, поточні фінансові зобов'язання підприємства – борги підприємства перед іншими суб'єктами господарювання, що виникли в межах поточного звітного року, які підприємство зобов'язано погасити.

Постановка завдання. Завданням даної статті є проведення аналізу сутності поточних фінансових зобов'язань підприємства та розробка системи класифікації поточних фінансових зобов'язань підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. До поточних фінансових зобов'язань підприємства традиційно відносяться ті види кредиторської заборгованості, які мають відносно короткий термін погашення (оплати). Звичайно цей термін обумовлюється тривалістю операційного циклу підприємства. Проте оскільки підприємствам різних галузей властиві різні операційні цикли, то найбільш поширеним умовним тимчасовим відрізком для віднесення фінансових зобов'язань до категорії короткострокових є 1 рік [5]. Як випливає з П(С)БО 2 «Баланс» під поточними (короткостроковими) зобов'язаннями необхідно розуміти зобов'язання, що будуть погашені протягом операційного циклу або повинні бути погашені протягом 12 місяців з дати складання балансу [6]. Поточні зобов'язання можуть формуватися за рахунок таких видів зобов'язань [7, с.265]: короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (частина довгострокової заборгованості, яку необхідно погасити протягом одного

року з дати складання балансу); векселі видані (сума заборгованості за виданими векселями в забезпечення поставок (робіт, послуг) від постачальників, підрядників та інших кредиторів, термін погашення якої не перевищує 12 календарних місяців); кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (сума заборгованості постачальникам і підрядникам за отримані матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги, крім заборгованості, що забезпечена векселями); поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів (сума внесків, одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг), а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника); поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом (заборгованість підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, а також зобов'язання за фінансовими санкціями, що справляються у дохід бюджету); поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування (заборгованість по зборах на обов'язкове державне пенсійне страхування, обов'язкове соціальне страхування, обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття, розрахунках за індивідуальним страхуванням персоналу підприємства, за страхуванням майна та по інших розрахунках за страхуванням); поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці (заборгованість по нарахованій, але не виплаченій оплаті праці, преміях, допомогах тощо); поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками (заборгованість підприємства його учасникам (власникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивідендів) та іншими виплатами, нарахованими засновникам та учасникам за користування майном, зокрема земельним і майновим паями, а також виплатами у зв'язку з одержанням належної вибулому учаснику частини активів підприємства); поточні зобов'язання із внутрішніх розрахунків (заборгованість підприємства пов'язаним сторонам і кредиторська заборгованість по внутрішньовідомчих розрахунках); інші поточні зобов'язання (суми зобов'язань, які не можуть бути включені до інших статей, зокрема заборгованість за нарахованими процентами, та ряд інших). Поточні зобов'язання оцінюються сумою грошей, необхідних для сплати боргу, або вартістю товарів і послуг, які необхідно надати для погашення боргу. Для більшості зобов'язань сума боргу відома, крім тих випадків, коли вона має бути розрахована (наприклад, зобов'язання щодо гарантійного обслуговування запасними частинами) [8, с.120]. На нашу думку, поточні фінансові зобов'язання можна поділити на такі класи: поточні фінансові зобов'язання перед постачальниками і підрядниками; поточні фінансові зобов'язання з податків та зборів; поточні фінансові зобов'язання перед працівниками підприємства; поточні фінансові зобов'язання перед позабюджетними фондами; поточні фінансові зобов'язання перед іншими кредиторами.

Залежно від порядку визначення сум заборгованості всі зобов'язання поділяються на: фактичні зобов'язання включають у себе заборгованість по рахунках постачальників, виданих векселях, дивідендах до сплати, податку з продажу, акцизних зборах, нарахованій зарплаті, по одержаних авансах, по поточній частині довгострокових зобов'язань. Характерною рисою фактичних зобов'язань є знання фактичної суми заборгованості. Фактичні зобов'язання виникають на основі договору, контракту або законодавства. Оціночні — це такі зобов'язання, точна сума яких не може бути визначена до настання певної дати. До них належать : заборгованість по податку на прибутки, на майно, гарантійні зобов'язання, заборгованість по оплаті відпусток. Сюди можуть бути віднесені так звані умовні зобов'язання (зобов'язання по судовому позову до фірми, тощо). Якщо умовні зобов'язання обґрунтовані (доведено їх можливість), а також обґрунтована (оцінена) їх сума, то вони повинні відображатися в обліку. Коли ж обґрунтована тільки їх можливість, але сума не відома, про них зазначають тільки в «Пояснювальній записці до фінансового звіту» [9, с.200]. Поточні зобов'язання оцінюються сумою грошей, необхідних для сплати боргу, або вартістю товарів і послуг, які необхідно надати для погашення боргу. Як вказується в П(С)БО 11 «Зобов'язання» в Балансі (ф. № 1) всі поточні зобов'язання відображаються за сумою погашення, тобто у фінансовій звітності в розділі поточних зобов'язань відображається сума, яка буде фактично сплачена при погашенні такого зобов'язання [10].

Слід відзначити, що при виникненні заборгованості у сторін виникають права й обов'язки, зафіксовані в Цивільному кодексі України та Арбітражному процесуальному кодексі України [11, с. 146]. У кредитора з'являється право вимагати від боржника виконання зобов'язань, а в разі виникнення простроченої заборгованості – застосувати порядок її стягнення, передбачений законодавством. Дебітор, у свою чергу, зобов'язаний виконати зобов'язання за договором, а в разі виникнення простроченої заборгованості – не тільки погасити її суму, але й відшкодувати кредитору заподіяні збитки. Непогашена вчасно заборгованість є причиною виникнення господарського спору між кредитором і дебітором. Кредитор має право вимагати відшкодування суми боргу до закінчення терміну позовної давності. Кредиторська заборгованість є допустимою (нормальною), якщо її зумовлено чинним порядком розрахунків [12, с. 127]. Наприклад, заборгованість постачальникам за розрахунковими документами, термін оплати яких не настав, за невідфактурованими поставками. Однак на підприємстві може бути і прострочена кредиторська

заборгованість, що утворюється в результаті порушення покупцями порядку і термінів оплати розрахункових документів. Прострочена кредиторська заборгованість — це заборгованість, яка виникла через невиконання однією зі сторін договору своїх зобов'язань у передбачені терміни [13, с 56]. Якщо покупець, використовуючи в обігу неоплачені товарно-матеріальні цінності, одержує додаткові кошти, які йому не належать, то постачальник змушений звертатися до позапланового перерозподілу наявних коштів, до пошуків додаткових джерел формування його поточних фінансових ресурсів.

Наявність нормальної кредиторської заборгованості у підприємств свідчить про їх бажання розширити виробництво, покращити його темпи, залучити додаткові ресурси. Однак важливим наслідком платіжної кризи не тільки в Україні, але і в будь-якій іншій державі є виникнення простроченої кредиторської заборгованості. Аналіз цієї заборгованості, контроль за строками її погашення, правильне і своєчасне віднесення простроченої заборгованості — це основні завдання бухгалтера і аналітика підприємства. За наявності поточних зобов'язань постачальникам та підрядчикам залучення коштів відбувається у товарній формі на відміну від власних оборотних коштів і банківського кредиту, які виступають у грошовій формі. Розмір і тривалість простроченої кредиторської заборгованості залежать від конкретних умов організації та використання оборотних коштів. Якщо розглянути стан розрахунків з покупцями та замовниками, який характеризується наявністю дебіторської заборгованості, то П(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість» так визначає дебіторів та дебіторську заборгованість [14]: дебітори — юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів; дебіторська заборгованість — сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату; поточна дебіторська заборгованість — сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу; довгострокова дебіторська заборгованість — сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу; сумнівний борг — поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником; безнадійна дебіторська заборгованість — поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності; чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості — сума поточної дебіторської заборгованості та товари, послуги роботи з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Дебіторська заборгованість виникає внаслідок розрахунків підприємства з покупцями, постачальниками, фінорганам, підрядчиками, робітниками. У продавця виникає дебіторська заборгованість по відвантажених товарах (роботах, послугах), за які не надійшла оплата від покупця. У покупця виникає дебіторська заборгованість, якщо він оплатив, але не отримав від продавця товари (роботи, послуги).

Висновки з даного дослідження. За наявності поточних зобов'язань постачальникам та підрядчикам залучення коштів відбувається у товарній формі на відміну від власних оборотних коштів і банківського кредиту, які виступають у грошовій формі. Розмір і тривалість простроченої кредиторської заборгованості залежать від конкретних умов організації та використання оборотних коштів. Наявність нормальної кредиторської заборгованості у підприємств свідчить про їх бажання розширити виробництво, покращити його темпи, залучити додаткові ресурси. Наслідком платіжної кризи в державі є виникнення простроченої кредиторської заборгованості. Аналіз цієї заборгованості, контроль за строками її погашення, правильне і своєчасне віднесення простроченої заборгованості — це основні завдання бухгалтера і аналітика підприємства. Дослідження впливу фінансових зобов'язань підприємства на рівень економічної безпеки підприємства є перспективною подальших розвідок.

Література

- 1 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено Міністерством фінансів України від 08.10.99 р. № 237//Бухгалтерія. — 2001.-№ 52/2(467). — С. 55-56.;
- 2 Білик Д.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. — 2003. — №12. —С.24-36.; Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк. — [2-е изд.]. — К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. — 656 с.
- 3 Бурова Т. А, Корнієнко О С. Бухгалтерський облік та аудит для менеджерів: навч. посібник. — Миколаїв : НУК, 2007. — 128с.; Канцедал Н.А. Потенційні права підприємства за простроченим договором: визнання та облік // Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні: Тези доп. Міжнар. наук. конф. 16-17 берез. 2006 р. — К.: КНЕУ, 2006. — С.145-149.
- 4 Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. —М.: Финансы и статистика. — 2000. — 724 с.
- 5 Власова І.О. Проблеми класифікації заборгованості // Вісник Технологічного університету Поділля. Науковий журнал: серія «Економічні науки». — Хмельницький: ТУП, 2003. — №5. — ч. 2, том 1 (55). — С. 119–124.

6 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено Міністерством фінансів України від 08.10.99 р. № 237//Бухгалтерія. — 2001.-№ 52/2(467). — С. 55-56.

7 Носач Л. Л. Вплив стану дебіторської та кредиторської заборгованостей на рух грошових потоків підприємств оптової торгівлі / Н. О. Власова, Л. Л. Носач // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі : зб. наук. праць – Харків: ХДУХТ, 2009. – Вип. 1(9). – С. 262-267.

8 Власова І.О. Проблеми класифікації заборгованості // Вісник Технологічного університету Поділля. Науковий журнал: серія «Економічні науки». – Хмельницький: ТУП, 2003. – №5. – ч. 2, том 1 (55). – С. 119–124.

9 Голов С. Ф., Костюченко В. М., Кравченко І. Ю., Ямборко Г. А.. Фінансовий облік / Сергій Федорович Голов (ред.). — К. : Лібра, 2005. — 976с.

10 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87

11 Канцелал Н.А. Потенційні права підприємства за простроченим договором: визнання та облік // Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні: Тези доп. Міжнар. наук. конф. 16-17 берез. 2006 р. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 145-149.

12 Куденко Г.Е. Оценка факторов, влияющих на задолженность электропоставляющего предприятия перед оптовым поставщиком электроэнергии // Наукові праці Донецького державного технічного університету. Сер.: Економічна. – Вип. 68. – Донецьк: ДонДТУ. – 2004. – С. 126-134.

13 Носач Л. Л. Особливості формування дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємствах оптової та роздрібною торгівлі / Н. О. Власова, Л. Л. Носач // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі : зб. наук. праць – Харків: ХДУХТ, 2008. – Вип. 1(7). – С. 215-220.

14 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено Міністерством фінансів України від 08.10.99 р. № 237//Бухгалтерія. — 2001.-№ 52/2(467). — С. 55-56.

УДК 336.645.2

НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сєдая А.В.

В статті розглянуто можливість використання нейронних мереж для проведення дослідження фінансової діяльності підприємства. Було наведено переваги нейронної мережі над статистичними методами дослідження.

The paper considers the possibility of using neural networks for the conducting research of the financial activities of the enterprise. It provides the advantages of neural networks above statistical methods of research.

Постановка проблеми.

При проведенні дослідження по оптимізації фінансування виробничих оборотних активів автотранспортного підприємства за умови забезпечення необхідного рівня економічної безпеки важливим питанням є вибір наукових методів класифікації параметрів, установлення характеру зв'язку між різними показниками, моделюванні значень результативних факторів при зміні умов діяльності та вирішення інших задач. Вибір методів дослідження безпосередньо впливає на адекватність моделей фінансових процесів, які будуть розроблятися, та їхню точність. Тому при виборі методів проведення наукового дослідження необхідно ретельно проаналізувати їх можливості та з'ясувати відповідність поставленим задачам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та використання оборотних активів розглядалися у роботах таких вчених як Балдинюк А.Г. [1], Бечко В.П., Бланк І.О. [2], Бугріменко Р.М., Петрова Н.В., Поддєрьогін А.М., Сікора І.А., Соляник Л.Г., та інших. У роботах названих авторів проблема розглядається для підприємств різних типів та галузей: промислових, торгових, сільськогосподарських та інших. Однак, управління фінансовими ресурсами автотранспортних підприємств має свою специфіку, яка не була врахована.

Цілі статті. Метою даної статті є проведення аналізу можливостей використання нейронних мереж для дослідження та оптимізації фінансування виробничих оборотних активів автотранспортного підприємства за умови забезпечення необхідного рівня економічної безпеки.